

Εκτενής περιγραφή του Ηλεκτρονικού Μαθησιακού Περιβάλλοντος

1. Τίτλος του προγράμματος

Τα 7 κλειδιά του Δράκου – Ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον για την Αλβανική και τη Ρωσική

2. Στόχοι του προγράμματος

Στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής προγραμμάτων διδασκαλίας μητρικής γλώσσας από τη Δράση 5 του Προγράμματος «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών» του Α.Π.Θ. αναπτύχθηκε ένα ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον (ΗΜΠ) για τη διδασκαλία της Αλβανικής και της Ρωσικής.

Βασική επιδίωξη του ΗΜΠ είναι: (α) η διατήρηση και ενίσχυση της μητρικής γλώσσας ή/και γλώσσας καταγωγής των (δυνάμει) δίγλωσσων μαθητών/-τριών, (β) η υποστήριξη του προγράμματος διδασκαλίας τους παρέχοντας ένα περιβάλλον πλούσιο σε γλωσσικά και μορφωτικά ερεθίσματα, όπου οι μαθητές/-τριες μπορούν να δουλέψουν, εντός και εκτός σχολικής τάξης, στο δικό τους επίπεδο γλωσσομάθειας.

3. Χρόνος υλοποίησης και χρονική διάρκεια προγράμματος

24 μήνες (01/04/2011-31/03/2013)

4. Τρόπος χρηματοδότησης του προγράμματος

Πρόγραμμα ΕΣΠΑ (2007-2013)

5. Συμμετέχοντες φορείς

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του ΗΜΠ έγινε από το Α.Π.Θ. με τη συμμετοχή συνεργατών από τα Πανεπιστήμια Κρήτης και Αιγαίου.

6. Διδασκόμενη(ες) γλώσσα(ες)

Αλβανική (Επίπεδο A1/A2 και Επίπεδο B1) και Ρωσική (Επίπεδο A1/A2)

7. Άλλες γλώσσες που χρησιμοποιήθηκαν

Χρησιμοποιείται επικουρικά η Ελληνική. Π.χ., οι εκφωνήσεις των ασκήσεων/δραστηριοτήτων είναι δίγλωσσες, κάτι που άλλωστε απαιτείται στα αρχικά επίπεδα γλωσσομάθειας.

8. Χαρακτηριστικά της ομάδας επιμορφούμενων

Τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν τους/τις επιμορφούμενους/-ες του Προγράμματος παρουσιάζονται στον Πίνακα 1:

Σχολείο	Αρχάριοι		Προχωρημένοι		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	
3ο Γυμνάσιο Κορδελιού	7	4	7	13	31
4ο Γυμνάσιο Θεσ/νίκης	10	6	-	-	16
5ο Δημοτικό Σταυρούπολης	21	17	5	5	48
6ο Δημοτικό Σταυρούπολης	19	20	7	6	52
6/θέσιο Διαπολ Δημ Θεσ/νίκης	9	8	-	-	17
132ο Δημοτικό Αθηνών	15	9	6	2	32
	81	64	25	26	196
	145		51		

Πίνακας 1. Πίνακας μαθητών/-τριών στα συνεργαζόμενα σχολεία της Δράσης 5 κατά τη σχολική περίοδο 2012-2013

Το ΗΜΠ σχεδιάστηκε για μαθητές/-τριες αλβανικής ή ρωσικής καταγωγής (10-15 ετών) που φοιτούσαν στα σχολεία στα οποία εφαρμόστηκε η Δράση 5. Οι γλωσσικές τους δεξιότητες – όσον αφορά τη γλώσσα-στόχο – βασίζονταν κυρίως στην επικοινωνία με μέλη της οικογένειας και περιορίζονταν κυρίως στην κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου. Συνεπώς, κατά τον σχεδιασμό του γλωσσοδιδακτικού υλικού, δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη του γραπτού λόγου, στην εμπέδωση βασικών γραμματικών δομών των γλωσσών-στόχου αλλά και στην καλλιέργεια του προφορικού λόγου.

9. Μεθοδολογία-Διαδικασία Υλοποίησης

9.1. Σχεδιασμός

Το ΗΜΠ περιλαμβάνει κείμενα, ασκήσεις με εστίαση στη γλώσσα, στο νόημα και στη χρήση της γλώσσας. Το γλωσσοδιδακτικό υλικό βασίζεται σε πορίσματα που προέκυψαν από τη συγκριτική μελέτη της Αλβανικής/Ρωσικής με την Ελληνική. Σύγχρονες θεωρίες γλωσσικής εκμάθησης υπογραμμίζουν την *παρεμβολή της γλώσσας-αφετηρίας σε γραμματικό και λεξικό επίπεδο* που μπορεί να οδηγήσει σε ιδιαίτερες ή επίμονες δυσκολίες. Επιδίωξή μας, επομένως, ήταν η δημιουργία καλύτερων προϋποθέσεων για να μπορεί ο μαθητής να αξιοποιήσει θετικά την πρώτη γλώσσα για την εκμάθηση της δεύτερης. Η λειτουργία του ΗΜΠ είναι επικουρική: συμπληρώνει το υλικό που χρησιμοποιείται στη σχολική τάξη με μια μεγάλη ποικιλία διαδραστικών ασκήσεων/δραστηριοτήτων διαφορετικού βαθμού δυσκολίας, τις οποίες ο μαθητής μπορεί να επεξεργαστεί αυτόνομα και από το περιβάλλον του σπιτιού του και σύμφωνα με τον ατομικό του ρυθμό μάθησης.

Προκειμένου το ΗΜΠ να γίνει περισσότερο ελκυστικό στο νεαρό χρήστη, επινοήθηκε ένα σενάριο βάσει του οποίου ο χρήστης καλείται να βοηθήσει τον Βοηθό-Μάγο να απελευθερώσει τον Μάγο-Δάσκαλό του, τον οποίο έχει φυλακίσει ένας Δράκος. Η αποστολή ολοκληρώνεται όταν ο χρήστης ανταπεξέλθει με επιτυχία σε έναν ορισμένο αριθμό ασκήσεων και συγκεντρώσει τους απαιτούμενους πόντους (7 κλειδιά). Στην προσπάθεια αυτή ο χρήστης έχει ως βοηθούς δύο χαρακτήρες-καρτούν: τον Δράκο και τον Βοηθό του Μάγου. (Βλ. Εικ. 6)

9.2. Θεωρητικό πλαίσιο

Το συγκεκριμένο περιβάλλον σχεδιάστηκε για *(δυνάμει) δίγλωσσους μαθητές* βάσει της θεωρίας του Cummins (2001) «Πλαίσιο για την Ανάπτυξη της Ακαδημαϊκής Ικανότητας». Έμφαση δίνεται στην ακαδημαϊκή γλωσσική ικανότητα, η οποία περιλαμβάνει τη γνώση του λιγότερο συχνού λεξιλογίου, και εστιάζει στις ιδιαίτερες

γλωσσικές δεξιότητες ή τις γραμματικές γνώσεις (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη), καθώς και τις γνώσεις γραφής και ανάγνωσης. Πιο συγκεκριμένα, η διδασκαλία της γλώσσας εστιάζει στο νόημα, στη γλώσσα και στη χρήση της.

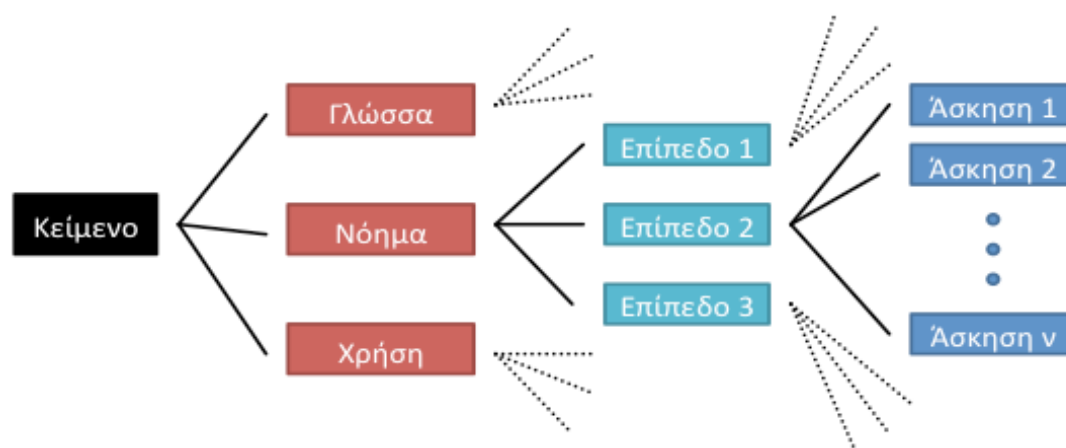
Η «Εστίαση στη Γλώσσα» έχει στόχο την ανάπτυξη της γλωσσικής συνειδητοποίησης μέσα από τις τυπικές μορφές της γλώσσας, και την ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, καθώς αυτή διευκολύνει τη μεταφορά γνώσεων από τη μια γλώσσα στην άλλη σε δίγλωσσα άτομα. Για παράδειγμα, αφορά δραστηριότητες που βοηθούν την εμπέδωση των ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των δύο γλωσσών. (Βλ. Εικ. 7)

Η «Εστίαση στο Νόημα» περιλαμβάνει την κατανόηση της εισερχόμενης πληροφορίας και την ανάπτυξη του κριτικού αλφαριθμητισμού. Μέσω αυτών των ασκήσεων/δραστηριοτήτων οι μαθητές/-τριες συνδέουν τα νοήματα του κειμένου με τις δικές τους εμπειρίες και με την προγενέστερη γνώση τους, αναλύουν με κριτικό τρόπο τις πληροφορίες στο κείμενο και χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των συζητήσεων τους σε συγκεκριμένες δραστηριότητες (π.χ. φτιάχνω ένα βίντεο ή γράφω ένα ποίημα).

Η «Εστίαση στη Χρήση» ωθεί τους μαθητές να χρησιμοποιούν τη γλώσσα-στόχο ενεργά ως μέσο έκφρασης της ταυτότητάς τους και συμβάλλει στην ανάπτυξη του αλφαριθμητισμού.

9.3. Δομή και παραδείγματα

Στην παρούσα έκδοση (1.02) το ΗΜΠ αποτελείται από πέντε ενότητες για κάθε γλώσσα με τις ακόλουθες θεματικές: περιβάλλον, διατροφή, ελεύθερος χρόνος, ταξίδι, ποίηση (Αλβανική), επίσκεψη σε μουσείο, τα δικαιώματα των παιδιών, μουσική, παραδοσιακές ιστορίες (Ρωσική). Βασικό στοιχείο κάθε ενότητας είναι ένα κείμενο πάνω στο οποίο βασίζονται οι γλωσσικές δραστηριότητες και οι ασκήσεις (Εικ. 1):

- Το κάθε κείμενο έχει ασκήσεις 3 τύπων εστίασης (focus)
- Ο κάθε τύπος εστίασης έχει ασκήσεις 3 επιπέδων δυσκολίας

Εικ. 1

Όλοι οι τύποι εστίασης περιλαμβάνουν ασκήσεις 3 επιπέδων δυσκολίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί το θέμα της ύπαρξης χρηστών με διαφορετικό επίπεδο γλωσσομάθειας. Όλες οι ασκήσεις διορθώνονται αυτόματα από το πρόγραμμα (με την τρίτη προσπάθεια), εκτός από τις ασκήσεις ελεύθερης απάντησης, τις οποίες

καλείται να διορθώσει ο εκπαιδευτικός, και τις δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν προτάσεις για σχέδια εργασίας και δεν βαθμολογούνται. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει τον αριθμό των ασκήσεων/δραστηριοτήτων ανά κατηγορία της έκδοσης 1.02.

	Αλβανικά	Ρωσικά
Εστίαση στη γλώσσα	85	91
Εστίαση στο νόημα	52	67
Εστίαση στη χρήση	44	36
	181	194

Πίνακας 2

Στην αρχική σελίδα της πλατφόρμας ο μαθητής εισάγει το όνομα χρήστη και τον κωδικό του (Εικ. 2):

Εικ. 2

Με την πληκτρολόγηση των κωδικών, εμπλέκεται στο σενάριο (Εικ. 3).

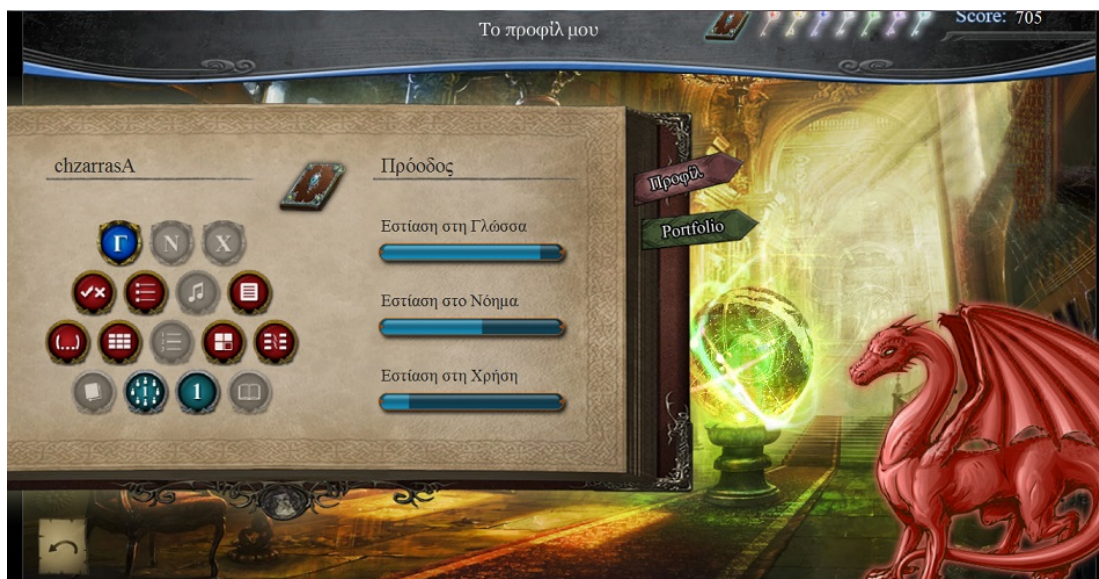
Εικ. 3

Η κεντρική σελίδα του ΗΜΠ περιλαμβάνει (Εικ. 4):

- Την «Εναρξη», όπου ο χρήστης επιλέγει κείμενο και ασκήσεις
- Το «Περιοδικό», όπου δημοσιεύονται εργασίες των μαθητών
- Το «Προφίλ», όπου ο χρήστης βλέπει συνολικά τις επιδόσεις του, συγκεντρώνει τις ασκήσεις για το portfolio του και στέλνει/λαμβάνει μηνύματα (Εικ 5)

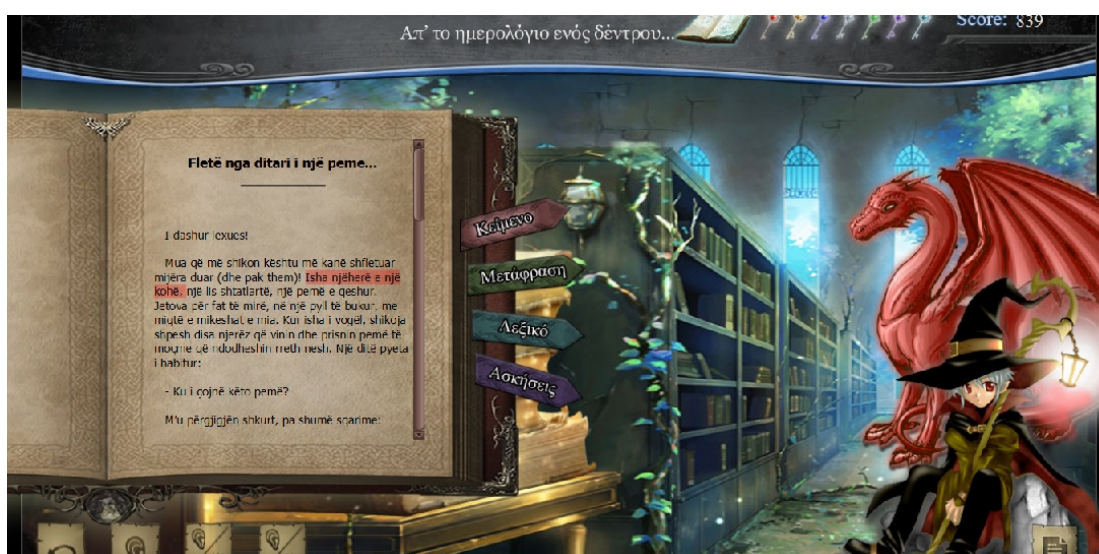
Εικ. 4

Εικ. 5

Στο πλαίσιο του παιχνιδιού, το σκορ επίδοσης μεταφράζεται σε κλειδιά αλλά και σε απονομή «μεταλλίων» όταν ο χρήστης επιτυγχάνει συγκεκριμένους στόχους. Για παράδειγμα, η καλύτερη επίδοση/σκορ ενός χρήστη στην έκθεση του δίνει το μετάλλιο του 'Άριστου συγγραφέα', μετάλλιο που μπορεί να χάσει αν κάποιος άλλος χρήστης επιτύχει περισσότερους πόντους σε αυτήν την κατηγορία. Αυτή η πρωτοποριακή λογική ανταγωνιστικού παιχνιδιού παρέχει επιπλέον κίνητρο στους μαθητές για εμπλοκή στη διαδικασία μάθησης.

Με την εισαγωγή στο περιβάλλον, ο χρήστης πρέπει να επιλέξει ένα κείμενο. Ανάλογα με τον βαθμό βοήθειας που χρειάζεται για την επεξεργασία του, μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποια υποστηρικτικά εργαλεία: το επιλεγμένο λεξικό ή/και την μετάφραση του κειμένου. Μπορεί επίσης να επιλέξει την ηχογραφημένη εκφώνηση του κειμένου με επιλογή να ακούγεται η εκφώνηση ενώ ο μαθητής βλέπει/δε βλέπει το κείμενο, ή με το κείμενο να υπογραμμίζεται ταυτόχρονα με την εκφώνηση (Εικ. 6).

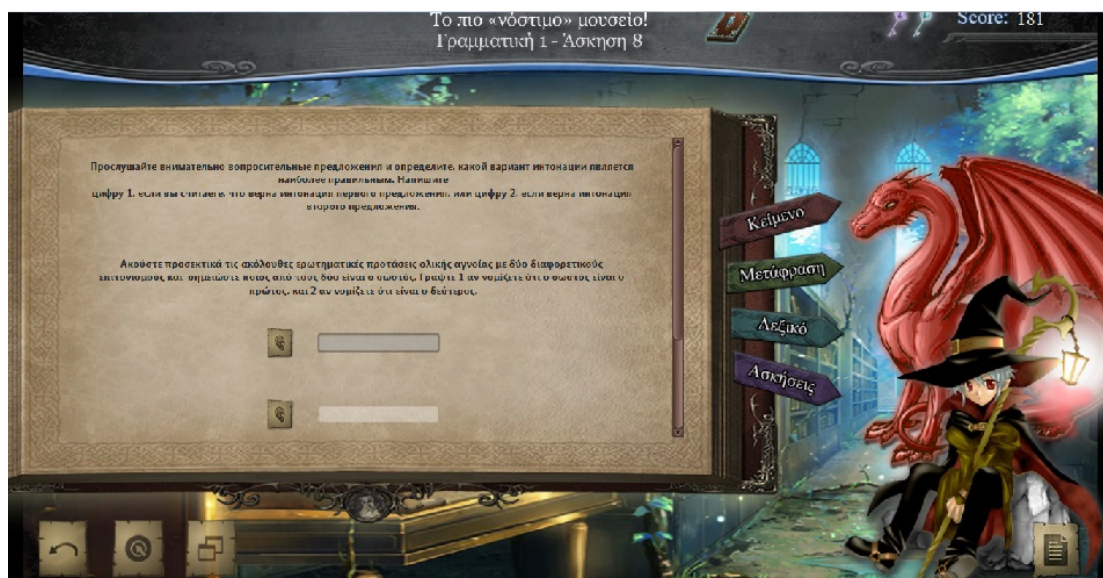

Εικ. 6

Στη διαδικασία επίλυσης των ασκήσεων, ο χρήστης χρησιμοποιεί τους βοηθούς:

- Ο Δράκος επικουρεί στην πλοήγηση του μαθητή, π.χ. ανακοινώνει την βαθμολογία ή δίνει τεχνικές συμβουλές.
- Ο Βοηθός-Μάγος παρέχει τις κατάλληλες νύξεις υποστηρίζοντας τον μαθητή κυρίως στις ασκήσεις γλωσσικής επεξεργασίας, π.χ. παραπέμποντας σε κεφάλαια της γραμματικής.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ένα παράδειγμα από τις γραμματικές ασκήσεις με έμφαση στην απόκλιση ανάμεσα στη Ρωσική/Αλβανική και την Ελληνική. Η άσκηση στην Εικ. 7 βοηθά τον χρήστη να εξασκηθεί στον επιτονισμό/μελωδία των ερωτηματικών προτάσεων της Ρωσικής (ο τόνος κατεβαίνει στο τέλος του εκφωνήματος), που διαφέρει από τον επιτονισμό της Ελληνικής (ο τόνος ανεβαίνει-κατεβαίνει στο τέλος του εκφωνήματος) και αποτελεί βασικό γραμματικό λάθος στην παραγωγή λόγου των ρωσόφωνων μαθητών που ζουν στην Ελλάδα. Οι μαθητές καλούνται να ακούσουν το ηχητικό αρχείο της Ρωσικής πρότασης εκφωνημένο με τον Σωστό-Ρωσικό και τον Λάθος-Ελληνικό επιτονισμό και να αποφασίσουν ποιος είναι ο σωστός.

Εικ. 7

9.4. Τεχνική υλοποίηση

9.4.1. Τεχνικά χαρακτηριστικά

Καινοτόμο χαρακτηριστικό του ΗΜΠ είναι η φιλικότητα προς τον χρήστη. Το γραφικό περιβάλλον, η δημιουργία υποστηρικτικών εργαλείων και χαρακτήρων-βοηθών, όπως και η ενσωμάτωση ορισμένων ειδικών λειτουργιών (π.χ. ταυτόχρονη παρουσίαση κειμένου και λεξιλογίου) καθιστούν το ΗΜΠ ιδιαίτερα προσιτό στον χρήστη.

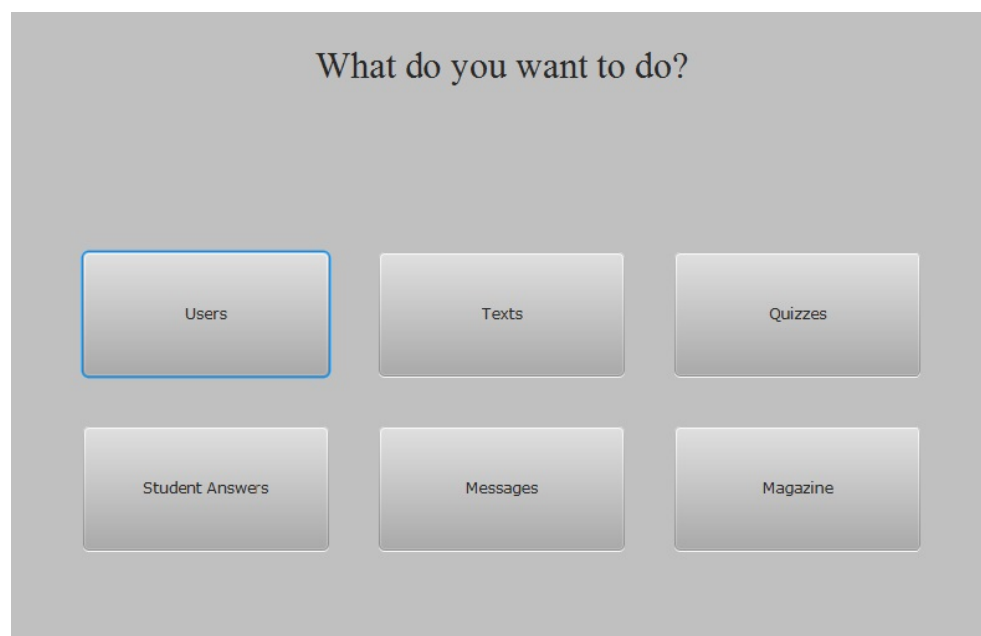
Ως προς τις τεχνικές προδιαγραφές, το ΗΜΠ χρησιμοποιεί λογισμικό ανοιχτού κώδικα (Java – Java FX2). Όλα τα δεδομένα αποθηκεύονται και ανακτώνται από μια online βάση δεδομένων, ενώ ένας μηχανισμός επικαιροποίησης μεταφορτώνει κάθε φορά την πιο πρόσφατη έκδοση της εφαρμογής.

Η καινοτομία του ΗΜΠ έγκειται επίσης στο ότι είναι επεκτάσιμο, γεγονός που επιτρέπει όχι μόνο τον εμπλουτισμό και τη διαρκή ανανέωση του υλικού, αλλά και την αξιοποίηση του περιβάλλοντος για τη διδασκαλία/εκμάθηση και άλλων γλωσσών.

9.4.2. Κατηγορίες εφαρμογών

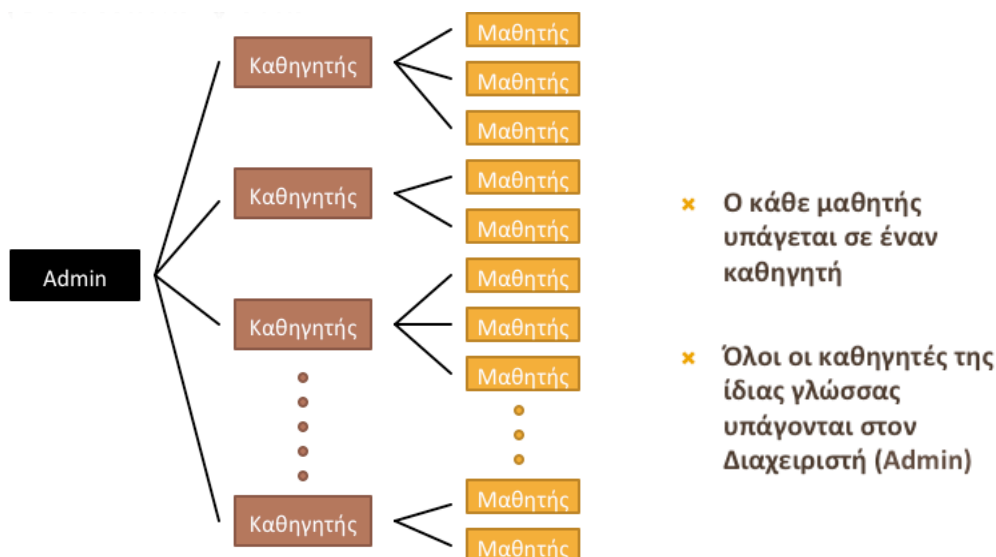
«Τα 7 Κλειδιά του Δράκου» περιλαμβάνουν τρεις επιμέρους κατηγορίες εύχρηστων εφαρμογών:

- 1| **την πλατφόρμα του χρήστη**, η οποία περιέχει τα κείμενα και τις ασκήσεις,
- 2| **την πλατφόρμα του εκπαιδευτικού** (Εικ. 8), η οποία περιλαμβάνει:
 - τη δημιουργία νέου λογαριασμού για τους χρήστες,
 - την εποπτεία της επίδοσης του/της μαθητή/-τριας στις ασκήσεις κλειστού τύπου,
 - τη διόρθωση εκθέσεων,
 - την ανάρτηση επιλεγμένων εργασιών των μαθητών/-τριών στο ηλ.περιοδικό,
 - την επικοινωνία με τους/τις μαθητές/-τριες μέσω ηλ.μηνυμάτων.
- 3| **την πλατφόρμα του διαχειριστή**, που αφορά:
 - δημιουργία λογαριασμών για τους εκπαιδευτικούς,
 - διόρθωση/τροποποίηση κειμένων και ασκήσεων,
 - προσθήκη νέου υλικού,
 - επικοινωνία μεταξύ διαχειριστή και εκπαιδευτικών,
 - ανάρτηση ανακοινώσεων.

Εικ. 8

Η ιεραρχική δομή με βάση την οποία διαρθρώνονται οι παραπάνω τρεις τύποι εφαρμογών περιγράφεται σχηματικά στην Εικ. 9:

Εικ. 9

10. Υλικό που χρησιμοποιήθηκε

Το υλικό κατασκευάστηκε εξολοκλήρου από την ομάδα εργασίας. Κάποια από τα κείμενα είναι εμπνευσμένα από παραδοσιακές ιστορίες της κάθε γλώσσας, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι προσαρμοσμένα στο εκάστοτε γλωσσικό επίπεδο. Τα γραφικά, τα βίντεο και τα ηχητικά αρχεία είναι επίσης κατασκευασμένα από την ομάδα εργασίας.

11. Δυσκολίες που προέκυψαν και πώς αντιμετωπίστηκαν

- 1| Δυσκολίες στον σχεδιασμό του γλωσσοδιδακτικού υλικού → Η απουσία «δασκάλου», ο οποίος θέτει τους μαθησιακούς στόχους, βοηθά τον μαθητή στην κατανόηση κειμένου, στην επίλυση ασκήσεων και παρέχει την κατάλληλη ανατροφοδότηση. Γι' αυτό το λόγο, σχεδιάστηκαν υποστηρικτικά εργαλεία: «χαρακτήρες-βοηθοί», αυτόματα διόρθωση ασκήσεων κλειστού τύπου με ανατροφοδότηση, αυτόματα αποστολή ασκήσεων ανοιχτού τύπου στον εκπαιδευτικό με online ανατροφοδότηση, μ.ά.
- 2| Δυσκολίες στην τεχνική υλοποίηση → Ο συγχρονισμός κειμένου-ήχου με ταυτόχρονη υπογράμμιση της φράσης στην οθόνη. Για να καταστεί αυτό τεχνικά δυνατό, το κάθε κείμενο χωρίστηκε σε επιμέρους φράσεις (1-10 λέξεων) με βάση τις παύσεις που ακούγονται κατά την ομιλία. Για κάθε φράση σημειώθηκε η χρονική στιγμή έναρξής της και ο αριθμός των λέξεων που την απαρτίζουν.

12. Αποτελέσματα και επιτεύγματα του προγράμματος μέχρι σήμερα

Το ΗΜΠ εφαρμόστηκε στις τάξεις της Δράσης 5, και είχε μεγάλη ανταπόκριση από τους/τις μαθητές/-τριες και τους εκπαιδευτικούς. Επίσης, παρουσιάστηκε σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό (π.χ. 11ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, Επιστημονική ημερίδα για τη διδασκαλία της Ρωσικής, First International Conference of Greek-Albanian Studies).

13. Προσδοκώμενα αποτελέσματα στο υπόλοιπο του προγράμματος

Τα σημαντικότερα αποτελέσματα που αναμένονται από την εφαρμογή του ΗΜΠ είναι:

- να βοηθήσει τον (δυνάμει) δίγλωσσο μαθητή να καλλιεργήσει τη γλώσσα καταγωγής του χωρίς να βρίσκεται ο ίδιος απαραίτητα σε χώρο διδασκαλίας της γλώσσας και χωρίς να επιβαρύνεται οικονομικά η οικογένειά του,
- να εμπλουτιστεί με επιπλέον καινοτόμα στοιχεία και γλώσσες.

(Βλ. επίσης 14)

14. Ανταπόκριση του προγράμματος στα κριτήρια που θέτει η Ε.Ε. για τη δράση

Στόχος του ΗΜΠ είναι να ενισχύσει τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών/-τριών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση της πολιτιστικής τους ταυτότητας και της γνωστικής τους προόδου. Η απώλεια της μητρικής γλώσσας αφαιρεί τη δυνατότητα να ενδυναμώσουν την εικόνα τους για τον κόσμο και τους αποξενώνει από τα κοινωνικά δίκτυα της εθνικής τους κοινότητας. Επομένως, το ΗΜΠ απευθύνεται σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες με στόχο την ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό.

Τα πολυμέσα ως διδακτικά εργαλεία βοηθούν σημαντικά στη δημιουργία ενός ποιοτικότερου περιβάλλοντος γλωσσικής εκμάθησης και ενισχύουν τους/τις μαθητές/-τριες στην ανάπτυξη θετικών προσδοκιών και ισχυρών κινήτρων γι' αυτήν. Ειδικότερα, το ΗΜΠ:

- Απευθύνεται σε αλβανόφωνους/ρωσόφωνους πληθυσμούς ανά τον κόσμο και μπορεί εύκολα να προσαρμοστεί στις ιδιαίτερες γλωσσικές τους ανάγκες (π.χ. εκμάθηση Αλβανικής σε παιδιά με βασική γλώσσα τη Γερμανική).
- Καθώς το λογισμικό μπορεί να προσαρμοστεί σε οποιαδήποτε άλλη γλώσσα, ιδιαίτερα αυτές που είναι λιγότερο διαδεδομένες, αποτελεί ένα παράδειγμα καλής πρακτικής που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη επαφών πέρα από τα εθνικά σύνορα και να συνεισφέρει στη βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων για την κατανόηση άλλων πολιτισμών.